

የገበያ ኢኮኖሚ ወይስ ካፒታሊዝም ፣ ወይስ ሌላ ...

- የኢኮኖሚው ጉዳይ አጥጋቢ መልስ ያስፈልገዋል -

መግቢያ

„ ለምን ዐይነት ህብረተሰብ ነው የምንታገለው? “ የሚለውን በቅርብ ያወጣሁትን ጽሁፍ አስመልክቶ ከየአቅጣጫው ብዙ ጥያቄዎችና ትችቶች ደርሰውኛል። አንዳንዶቹ የኢትዮጵያን የተወሳሰበና የግሎባል ኢኮኖሚን ስንመለከት ፣ ኢኮኖሚና የነፃ ገበያ የሚባሉት ጽንሰ-ሃሳቦች ትርጉም እየተምታቱብን መጥተዋል። ስለዚህም በነዚህ ሁለት ጉዳዮች ላይ የጠራ አስተሳሰብ አስከሌል ድረስ አኛም ላለው ምስቅልቅል ሁኔታ ተጨማሪ አስተዋጽኦ ማበርከታችን አይቀርም የሚል ነው። ሁለተኛው ጥያቄና ትችት ደግሞ ፣ በነፃ ገበያና በካፒታሊዝም መሀከል ያለው ልዩነትና ግንኙነት ግልጽ አይደለም የሚል ነው። ይህም ጉዳይ በበቂው መተንተን ያለበት ነው የሚል አዎንታዊ ትችት ነው። በሶስተኛ ደረጃ ፣ ኒዎ-ሊበራሊዝም እየተባለ ሲጸፍና ሲወራ አንሰማለን ፣ ለአሁኑም የፊናንስ ገበያ ቀውስ ተጠያቂ እንደሆነ ይነገራል። ለመሆኑ ይህ ጽንሰ-ሃሳብ ከካፒታሊዝም ወይም ከገበያ ኢኮኖሚ ጋር የሚያገናኘው ነገር ምንድን ነው? ለምንሰ ለቀውሱ እንደምክንያት ይነገራል? አራተኛ ፣ ስለኢኮኖሚ በምትጽፍበት ጊዜ አቋምህን ለመረዳት ተቸግረናል። አንዳንድ ጊዜ የግራ መሰል አስተሳሰብ ያለህ ይመስላል ፣ አዚያው በዚያው ደግሞ ካፒታሊዝምን ልናልፈው የምንችለው ስርዓት አይደለም ትላለህ። አቋምህ ቢብራራ ጥሩ ነው የሚል ትክክለኛ ትችትና ጥያቄ ቀርቧል። በአምስተኛ ደረጃ ደግሞ ፣ በምዕራቡ ዐለም ግሎባላይዜሽንና የገበያ ኢኮኖሚ አጠያያቂ በሆነበት ወቅት እኛ በበኩላችን የግዴታ የገበያ ኢኮኖሚን ተግባራዊ ማድረግ አለብን እያልን እንጨህላለን። ለምን ለራሳችን የሚበጅ የሰልጣኔ ፈለግ አንፈልግም በማለት ተገቢ አስተያየትና ጥያቄ ስንዘረዘራለን። ከበድ ያሉ ትችቶችና ጥያቄዎች ናቸው ማለት ነው። ሰፊ ሀታታንና መልሰን የሚሹ ግሩም ጥያቄዎች ናቸው። በቅደም ተከተል ለመመለስ እሞክራለሁ።

ነዚህ በተረፈ ጽሁፌን በሚመለከት አንዳንዶች ወደ ማኩረፍ አምርተዋል። እዚህ ላይ ግልጽ መሆን ያለበት ነገር አለ። በመጀመሪያ የአንድ አገር ጉዳይ የጥቂት ያገባናል ባዮች ጥያቄ ብቻ አይደለም። የኢትዮጵያ ህዝብና ፣ በተለይም ደግሞ የጠቅላላው ምሁር ነኝ ባይ ጥያቄ ነው። ስለዚህም ፣ ሁሉም በሚችለው መልክ አስተያየቱን መስጠት ይችላል። ማንም ሰው የሃሳብ ገደብ ሊያደርግ አይችልም። ሁለተኛ ፣ የግዴታ ሆኖ በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ የዕድገትን ፈለግ በሚመለከት የተለያዩ አቋሞች ይኖራሉ። ስለዚህም ፣ እኛም ሳንወድ በግድ የተወሰነ አመለካከትን እናስተጋባለን። በዐለም ላይ የተነዘቱ ርዕዮተ-ዓለሞችና ልዩ ልዩ አስተሳሰቦች የኛንም ጭንቅላት ጠምደው ጭንቀት ውስጥ ከተውናል። የትኛው ነው ትክክለኛው የህብረተሰብ ግንባታ ዘዴ ለሚለው መልስ የምንፈልግ ጥቂት አይደለንም። ሶስተኛ ፣ በፖለቲካ ትግል ውስጥ አሳተፋለሁ ብሎ የተነሳና የሚነሳ ሁሉ አንድ ሃሳብ ሲሰነዘር አሱን የሚቃወምም እንደሚወረወር መረዳት አለበት። ማንኛውም ግለሰብ ምሁር ስለሆነኩ እኔ የምጽፈው ብቻ ትክክል ነው ብሎ ተዘናኝቶ ሊቀመጥ አይችልም። ለሚቀርብለት ጥያቄም ሆነ ትችት ተዘጋጅቶ መጠበቅ አለበት። መደናገጥና ወደ ቁም በቀል ማምራት የለበትም። ለትችት ዝግጁ የሆነ ሰው ብቻ ህብረተሰብአዊ አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይችላል።

በዚህ ጸሀፊ ዕምነት አሁንም ቢሆን በሃሳብ ዙሪያ የሚደረግ ውይይትና ክርክር ብቻ ነው አንድን አገር ነጻ ሊያወጣ የሚችለው። የሶስት ሺህ ዐመት የአውሮፓ ታሪክ የሚያረጋግጠው ይህንን ነው። ስለዚህም ፣ ለማንኛውም ህብረተሰብአዊ ጥያቄና ፕሮጀክት የግዴታ ክርክርና ውይይት ያስፈልጋል። ካለበለዚያ በዲሞክራሲና በነፃ ገበያ ስም ብቻ የሚደረግ ብልቅ ጥልቅ የሚል አስተያየት መንገዱን ለአምባ-ገነኖች የሚያመቻች ይሆናል። ወደ ቁም ነገሩ ከማምራቱ በፊት ለትችቱም ሆነ ለጥያቄው የመልስ መሰረት ወደ ሆነው የቲዎሪና የርዕዮተ-ዓለምን ጥያቄ ወይም አስፈላጊነት እያነሳን እንወያይ።

የርዕዮተ-ዓለምና የቲዎሪ አስፈላጊነት

በአውሮፓ የስልጣኔ ታሪክ ውስጥ የሰውን ልጅ ሚናና የአስተሳሰብ ፍልቀት በሚመለከት ለመጀመሪያ ጊዜ የአመለካከት ትግል መደረግ የተጀመረው በግሪክ ስልጣኔ ዘመን ነው። በዚያን ጊዜ የተደረገው ክርክር በቀጥታ የዚህኛውን ወይም የዚያኛውን መደብ ጥቅም አስጠብቃለሁ በሚል የተነሳ በሁለት ምሁራን ከንፍ መሀከል የተደረገ ክርክር ሳይሆን፤ ዋናው የዕውቀት ምንጭ ምንድን ነው በሚለው ላይ ያተኮረ ነበር። በነሶክራተስና በነፕሎን የሚመራው ክንፍ፤ የዕውቀት ምንጭ አርቆ ማሰብና አየመለሰ መጠየቅ ነው ሲል፤ ሶፊስቶች ደግሞ የዕውቀት ዋናው ምንጭ ይህ ሳይሆን፤ ተጨባጭ ነገር ወደ ጭንቅላታችን ውስጥ ሲገባ ከዚህ በመነሳት የምንሰጠው ትንተና የዕውቀት ምንጭ ነው ብለው ይከራከሩ ነበር። በዕውቀት ላይ የተደረገው ውይይት ወደ ህግም በመተላለፍ፤ እነ ፕሎን የተፈጥሮን ህግ የሀብረተሰብ መተዳደሪያ ደንብ ነው ብለው ሲከራከሩ፤ ሶፊስቶች ደግሞ ይህ ሊሆን አይችልም፤ ስለዚህም አንድ የገዢ መደብ ራሱ ፈቅዶ የሚያወጣው ህግ(Positive Law) ተግባራዊ ሲሆን፤ ይህ ህዝብ የሚተዳደርበት ህጋዊ መሰረት ነው ብለው ይከራከሩ ነበር።

ይህንን፤ የዕውቀትን ምንጭ በሚመለከት በተለይም ከአስራ አምስተኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ አንደገና በጠለቀ መልክ ሲካሄድ፤ ዋናው ዓለማዊ ለሳይንስ የሚያመቸውን መንገድ ለመፈለግ የተደረገ ጥልቀት የነበረው ውይይት ነበር ። በአንድ ነጠላ ነገር ላይ አትኩሮ ከዚያ ወደ አጠቃላይ ሁኔታ ላይ መድረስ(inductive/deductive method)፤ ወይም ደግሞ ከአጠቃላይ ሁኔታ ተነስቶ ቀስ በቀስ ወደ ተናጠል ጉዳይ ላይ መድረስ (deductive/inductive method) የሚለው የአተናተን ዘዴ ሲያከራክር ኖሯል። በተለይም በዴሰካር(Descartes) የዳበረው ያሰራር ዘዴ፤ ማለትም በተጨባጭ ነገር ላይ ማትኮርና ከተወሰነው ነገሮች ውስጥ አንዳንድ ነገሮችን ነጥሎ በማውጣት በሱ ላይ ጠለቅ ያለ ምርምር ማድረግ በአውሮፓ የምሁር እንቅስቃሴ ውስጥ በአሸናፊነት የወጣና ኢምፔሪሲስታዊ ለሆነ ሳይንሳዊ ጥናት መሰረት የጣለ ነው። በዚህም ምክንያት፤ ይህ ሳይንሳዊ የአተናተን ዘዴ በአሸናፊነት መውጣት የአውሮፓ ማህበረ-ሰብ ቀደም ብሎ ከነበረው የካቶሊክ ሃይማኖት አስተሳሰብ በመለቀቅ ወደ ተጨባጭ ሀብትን(Material Wealth) ማዳበር የቻለበት ሁኔታ ሊፈጠር ችሏል። በ17ኛውና በ18ኛው ክፍለ-ዘመን እንግሊዝ በኢኮኖሚ፤ በሚሊታሪና በፖለቲካ የበላይነትን ስትቀዳጅ፤ የርዕዮተ-ዓለም ሚና የበለጠ አየጎላ ይመጣል። ስለሆነም፤ የሀብረተሰብ አደረጃጀት ግልጽ እየሆነ ሲመጣ፤ የዚህኛውን ወይም የዚያኛውን መደብ ጥቅም የማስጠበቅ ጉዳይም ጉልህ እየሆነ ይመጣል። ይህ ደግሞ በቀጥታ በዚያን ጊዜ በግልጽ የሚታየውን የኃይል አሰላለፍ የሚያንጸባርቅ ሲሆን፤ በግል ሀብት ጥያቄና በሀብት ክፍፍል፤ የሀብትን ምንጭ በሚመለከትና የብዝሃነት ጥያቄ ጎላ አደርጎ በማንሳት ነበር። ይሁንና፤ ርዕዮተ-ዓለምን ብቻ ሳይሆን ዕሴትንም በሚመለከት በአውሮፓ ምድር ውስጥ በተለያዩ የሀብረተሰብ ጥያቄዎች ዙሪያ ትግልና ክርክር ተካሂዷል። ይህም ማለት፤ አንዳንዶቹ ሊያሳምኑን እንደሚሞክሩት ትግሉ በግራዎችና በቀኞች መሀከል የተደረገ ብቻ ሳይሆን፤ ለሃይማኖትና ለሰብአዊነት መከበር የቆሙ ምሁራንንም ያካተተ ሰፊ ያለ የአመለካከት ትግል ነው። ዛሬ የሚነሳውም ክርክር ንጹህ የርዕዮተ-ዓለም ትግል ሳይሆን፤ መሰረታዊ የዕሴት ጥያቄን ያካተተና የኑሮንም ትርጉም እንድንጠይቅ የሚያደርግ ነው። በመሆኑም ንጹህ የርዕዮተ-ዓለም ትግል ብቻ ዋናው የአመለካከት መሰረት መሆኑ ቀርቶ በሰብአዊነት ላይ ያተኮረና ሰፊ ያለ የስልጣኔን ትርጉም የሚያካትት፤ በመኖርና ባለመኖር መሀከል የሚደረግ ትግል ነው ማለት ይቻላል።

ከዚህ በላይ በአጭሩም ቢሆን የተቀመጠውን በአውሮፓ ምድር የተካሄደውን ጠለቅ ያለ የምሁር እንቅስቃሴ ወደ ጎን በማድረግ በአሸናፊነት የወጡ ኃይሎች የአንድ ሀብረተሰብ ዕድገት በተወሰነ የርዕዮተ-ዓለም ክልል ብቻ እንዲሸከረከርና ሀብረተሰቦችም ለሳይንስና ለቴክኖሎጂ፤ እንዲያም ሲል ሰፊ ላለ ወደ ውስጥ ያተኮረና የአንድን ህዝብ የአስተሳሰብ አድማስ የሚያሰፋ የሀብት ክምችትና መንፈሳዊ እንቅስቃሴ እንዳይካሄዱ ለማግደብ ቻሉ። በዚህም ምክንያት ለብዙዎቻችን ግልጽ ያልሆኑና የሚያወናብዱ ነገሮች በዓለም አቀፍ ደረጃ በመስፋፋት ለዚህኛው ወይም ለዚያኛው ርዕዮተ-ዓለም ስለባ ለመሆን በቃን። ከሁለተኛው ዓለም ጦርነት በኋላ ዓለም በሁለት ካምፕ ነው የተከፈለችው በማለት የተስፋፋው ቅስቀሳ ብዙዎቻችንን ማወናበድ ችሏል። በተለይም አሜሪካን የበላይነትን በዓለም አቀፍ ደረጃ ለማስፋፋት የተጠቀመበት የርዕዮተ-ዓለም ቅስቀሳ ብዙዎቻችን

ማንነታችንን እንድንሰትና ለአንድ አፍታ እንኳ ቆም ብለን ለመጠየቅ ያልቻልንበት ደረጃ ለመድረስ በቅቷል። „ሁለት ዝሆኖች ሲራገጡ ሳሩ ነው የሚጎዳው“ እንደሚሉት አነጋገር ፤ ሁለት ኃይሉን መንግስታት በፈጠሩት ርዕዮተ-ዓለምና ግብግብ ውስጥ በመግባት ኃይላችንና ሁኔታችንን ለማጥፋት በቃን። ዛሬም ያለው ችግር የአንድን ህብረተሰብ ዕድል ከአንድ ሁኔታ ብቻ ለመረዳት መጣርና ሽንጥን ገትሮ ወደ ፊት ለመሸምጠጥ መሞከረ ነው። የነገሮችን ውሳኔ-ብሰብነት ፤ በተለይም ቀና መስሎ ግን ደግሞ ርዕዮተ-ዓለምን ሽፋን አድርጎ የሚደረግን ትግል ጠጋ ብለን ለመመርመር ያለን ኃይል በጣም አየቀነሰ መጥቷል ብል ስህተት አይሆንም። ዛሬ በአሜሪካን የጤንነት ደህንነት ፖሊሲን አስመልክቶ በሪፖብሊካኖችና በዲሞክራቶች መሀከል የሚደረገው ትግል የቱን ያህል የሰው ልጅ የመኖርና ያለመኖር ዕድል በርዕዮተ-ዓለም ሽፋን ጥላ ስር እንደሚወሰንና በውሸት ቅስቀሳ አብዛኛውን ህዝብ ማሳሳት እንደሚቻል ነው የሚያረጋግጠው። 47 ሚሊዮን ህዝብ በፖሊሲው ተጠቃሚ ለማድረግ በፕሪዚደንት ኦባማ የቀረበው ዕቅድ ከሪፖብሊካኖችና ብሉ ዶግስ(Blue Dogs) ተብለው በሚጠሩት 50 ያህል ዲሞክራቶች ተቃውሞ የደረሰበት ፤ ሁለቱም ኃይሎች የፋርማሲ ኢንዱስትሪንና የኢንቨራንሰ ኩባንያን ጥቅም አስጠባቂዎች መሆናቸውን ነው የሚያሳዩው። ግልጽ እስካልሆነ ድረስ እንደዚህ ዐይነቱ ኢኮኖሚያዊ አስተሳሰብን ያዘለ የሚመስል ፤ ግን ደግሞ በርዕዮተ-ዓለም የተሸፈነ ስሌት ወደ ፊት ወደኛ ጋ በመዛመት ህብረተሰብአዊ ውዝግብ እንደሚያስከትል መገንዘቡ ከባድ አይሆንም።

በኛ ዘንድ ያለው ችግር አንድን ነገር እንደ ጨለማና ብርሃን በመውሰድ ፤ አንድ ህብረተሰብ ንጹህ ርዕዮተ-ዓለም የሚካሄድበት በግራዎችና በቀኞች መሀከል የሚደረግ ሽኩቻ ሆኖ መወሰዱ ነው። በዚህም መሰረት በዓለም ላይ አስካሁን ድረስ የተከሰቱትና የተካሄዱት ችግሮች በመሉ ተፈጥሮአዊ ያልሆነውን የኮሙኒስትን ርዕዮተ-ዓለም በሚከተሉ ሰዎች የተከሰተ ችግር ነው ብሎ አምኖ መቀበል ነው። ይህ አንድን ነገር በጥቁርና በነጭ መሀከል መለየትና ከዚያም ተነስቶ ትንተና ለመስጠት መሞከር የሃሳብ ግድፈት እንዲኖርና አንድን ችግር ጠለቅ አድርገን እንዳንወያይ ለማድረግ በቅቷል። በመሆኑም ፤ መሰረታዊ የሆኑት የመኖር ትርጉም ጥቁያዎች ፤ የግለሰብን ሚናና የአንድ ህብረተሰብ ትርጉም ፤ እንዲሁም ደግሞ ኢኮኖሚያዊ መሰረታዊ ጥያቄዎችን በሰፊው አንስቶ ለመወያየት ያልተቻለበት ደረጃ ተደርሷል።

ወደድንም ጠላንም ሁላችንም የተወሰነ ዕሴትን እናጸብራቃለን። በአንድ በኩል ከባህል የወረሰው ዕሴት ሲኖረን ፤ በሌላ ወገን ደግሞ ከተለያዩ ዕውቀትና አመለካከት ጋር የተለመድንና የተጋጨን በመሆናችን ሳንወድ በግድ ይህን ወይንም ያኛውን አመለካከት እንድንይዝ ተገደናል። ይሁንና በኛ መሀከል ያለው የአመለካከት ልዩነት ልክ እንደ አውሮፓው በሰፊ ትንታኔና ዕምነት ላይ የተመረከዘ ሳይሆን በአንዳንድ ቦታዎች በጭፍን ዕምነት ላይ የተመረከዘ ነው ብል ስህተት አይደለም። አንድን ነገር በደንብ ሳይመረምሩ ወደድኩት አልወደድኩትም እንደሚባለው አነጋገር ሁኔታ ውስጥ በመግባት ሃሳቦች ተኮላሸተው እንዲቀሩ ሆነዋል። ይህም ተባለ ያ በዕሴትና በርዕዮተ-ዓለም ዙሪያ ከሚደረገው ትግል ልናመልጥ አንችልም። በሌላ ወገን ግን ወደ ጭፍንነት እንዳናመራ ከፈለግን በርዕዮተ-ዓለም ዙሪያ ከሚደረግ ውይይት ተለቀን ወደ ንጹህ ምሁራዊ ትግል ብናመራ አገራችን ለጋጠሚት የተወሳሰቡ ችግሮች በቀላሉ መፍትሄ ማግኘት አንችላለን።

ወደ ቲዎሪ አስፈላጊነት ስንመጣ ማንኛውም ነገር ካለቲዎሪ ሊተነተን ወይም ተግባራዊ ሊሆን በፍጹም አይችልም። ያልተማረ ሰው እንኳ ሳያውቀው አንድን ነገር የሚሰራው የተወሰነ ሎጂክና ቲዎሪን ተከትሎ ነው። ይህንን በቀላል ምሳሌ ማስረዳት ይቻላል። ለምሳሌ የሸሮም ሆነ የሰጋ ወጥ የሚሰራ ሰው ሽንኩርት ከትፎ አቁላልቶ ከሙብሰሉ በፊት መጀመሪያ ሰጋውንም ሆነ ሸሮውን በቀዝቃዛ ውሃ በመበጥበጥ አያሟሰለውም። ሽንኩርት ከመቁላላቱና ቲማቲም ወይም በርበሬ ጋር ከመዋሃዱ በፊት ከመጀመሪያውኑ በውሃ የሚበጠበጥ ሰጋ ወይም ሸሮና በላዩኔ ላይኔ ሽንኩርትና በርበሬ እንዲሁም ቅቤ የሚደረገውን ወጥ ሲበላ ጣዕሙ በፍጹም ሌላ ይሆናል። ይህንን የአሰራር ቅደም ተከተል ለብዙ ነገሮች ማዋል አንችላለን።

ሰፋ ወዳለ የህብረተሰብ ጥያቄ ከመምጣታችን በፊት መጀመሪያ አንድን ነገር በቲዎሪ ለማብላላት መሞከር አለብን። ይህ ደግሞ ለቅንጦት ሳይሆን ፤ በመጀመሪያ የተወሰነ የአሰራር ሎጂክን ለመከተል ሲሆን ፤ በሁለተኛ ደረጃ በቲዎሪ የተጠናና የተበላላ ነገር ከብዙ ስህተቶች ያድነናል። አንድን ነገር በጥንቃቄ እንድንሰራ ይረዳናል። በተለይም የቲዎሪን ትንተና ካስቀደምን ካለምንም ጥርጥር ከርዕዮተ-ዓለም ዝግዝንኬ ሊያድንን ይችላል። ስለሆነም ፤ ከኢኮኖሚ አንስቶ እስከ ፖለቲካና ልዩ ልዩ አንድን ህብረተሰብ የሚመለከቱ ነገሮች በርዕዮተ-ዓለም መነጽር መታየታቸው ቀርቶ በቲዎሪ ቢብላሉና በአርቆ-

አስተዋይነት መነጽር ቢታዩ የተወሰኑ ችግሮችን በቀላሉ መረዳት ብቻ ሳይሆን ጥበባዊ ነገሮችን ለመስራት ያለን ኃይል ከፍ ይለል። በኛ አገርም ሆነ በብዙ አፍሪቃ አገሮች ያለው ችግር ከምዕራቡ ዓለም አንድን ነገር በጭፍን መወሰድና ሳይመረምሩ ተግባራዊ ማድረግ ነው። ከዚህም ስንሳ ካለብዙ ውጣ ውረድ ባለፉት ሰላሳ አርባ ዓመታት በነፃ ገበያ ስም በብዙ አፍሪቃ አገሮች ተቀባይነትን ያገኘውና ተግባራዊ የሆነው የኢኮኖሚ ፖሊሲ የቱን ያህል መቀመጫ ውስጥ እንደከተተን መረዳቱ ከባድ አይሆንም። ወደ ጥያቄዎቹ ለምራ።

የኢኮኖሚና የነፃ ገበያ ጉዳይ

እንደ ዕውነቱ ከሆነ በአሁኑ ወቅት እንደነዚህ ሁለት ጽንሰ-ሃሳቦች አወናባጅ ጉዳይ የለም። በተለይም ኢኮኖሚ እንደ ሳይንስ ከዳቦረቦት ከ18ኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ ኢኮኖሚና ከዚህ ጋር የተያያዙ ልዩ ልዩ ጽንሰ-ሃሳቦችን በሚመለከት ሰፊ ክርክር ተካሂዷል። ዛሬም በሰፊውና በጥልቀት እየተካሄደ ነው። ስለዚህም ሳንወድ በግድ የጽንሰ-ሃሳቡን ምንነት እየመለሰን መጠየቅ ይኖርብናል ማለት ነው።

ኢኮኖሚ የሚለው ጽንሰ-ሃሳብ አይኮኖሚያዊ ከሚለው የግሪክ ቋንቋ የመነጨ ስሆን ፣ ጥንታዊው ትርጉሙ የቤተሰብ(Household) አስተዳደር ማለት ነው። ይህም ማለት የተወሰነ የሥራ ክፍፍልና የአስተዳደር ጥበብን የሚመለከት ሲሆን ፣ በቤተሰብ ላይ ወይም በግለሰብ ክንውን ላይ ብቻ ያተኮረ ሳይሆን በመንግስት ቁጥጥር ስር ያለንም የአስተዳደር ስልት ያካተተ ነው።

በዘለማዊ ሆኖ ፣ ስለኢኮኖሚ ሲወራ አንዳንዶቹ ሰፊ ካለው ትርጉሙ በመነጠል ፣ ኢኮኖሚክስ ማለት የቁጠባ አያያዝ ዘዴ ነው በማለት ያስቀምጣሉ። ይህ እስከተወሰነ ደረጃ ድረስ ትክክል ቢሆንም ፣ ኢኮኖሚ ማለት አንድ ሰውም ሆነ ህብረተሰብ በተፈጥሮ ውስጥ ያሉ ጥራት-ሀብቶችን በማሰብ ኃይሎ አውጥቶ ወደ ሌላ ለጠቀሜታ ወደ ሚውሉ ነገሮች በመለወጥ የሚያካሂደው ጠቅላላው ሰውነታዊና መንፈሳዊ ክንውን ነው። ይህም ማለት ፣ አንድ ሰው ኑሮውን ለማሸነፍ ሲል የሚያደርገው በሱና በተፈጥሮ መሀከል ያለው ግንኙነትና ፣ ተፈጥሮን በቁጥጥሩ ስር ማድረግ መቻል ኢኮኖሚያዊ ክንዋኔ ይባላል። ይህ ዐይነቱ ክንዋኔ በረቀቀና በቀጥታ በሚታይ መልክ የሚካሄድ በሰው ልጅና በተፈጥሮ መሀከል ያለ ግንኙነት ብቻ አይደለም። ማንኛውም ግለሰብ በተፈጥሮ ውስጥ ያሉ ጥራት-ሀብቶችን አውጥቶ ለመጠቀም የግዴታ ከአንድ መሳሪያ ጋር የተጣመረ ኃይል(Energy) ያስፈልገዋል። በመሆኑም የምርት ክንውን ዘዴና ፣ ብቃትና የምርት ጥራት በአምራቹ ዕውቀትና በመሳሪያው ውስጥ በተከማቹ ኃይልም ይወሰናል ማለት ነው። በዚህም መሰረት የአመራረት ዘዴ ፣ የምርት ዐይነትና የፍጆታ አጠቃቃም በጊዜ ደረጃ ይለያዩ እንጂ አንድ ላይ ተጣምረው የሚሄዱ ናቸው። ባጭሩ ፣ ማንኛውም የምርት እንቅስቃሴ ባዮሎጂካል ፣ ፊደሊካልና ኬሚካላዊ ክንውን ነው። ወደድንም ጠላንም ማንኛውም ምርት በዚህ መልክ ቀስ በቀስ ከታች ወደ ላይ የሚካሄድ የአመራረት ስልት ነው።

በኛ አገር የዘለማዊ አነጋገር ኢኮኖሚ በጣም በተቆጠበ መልኩ መታየቱ ብቻ ሳይሆን ፣ ማንኛውም የኢኮኖሚ ክንውን ከስራ ክፍፍል ጋር የተያያዘ እንዳለሆነ ተደርጎ ነው የሚነገረው። ብዙ ጊዜ በስህተት የስራ-ክፍፍል አባት አዳም ስሚዝ ነው ተብሎ ይነገራል። የስራ ክፍፍል አስፈላጊነትና ምንነት በግሪክ ስልጣኔ ዘመን የታወቀና ፣ አንድ ህብረተሰብም ካለሰራ ክፍፍል መኖር እንደማይችል የታመነበት ነው። ስለዚህም ፣ ማንኛውም ህብረተሰብ በተቀናባበረ የስራ ክፍፍል ብቻ ነው ህብረተሰብአዊ ግንኙነትን ማጠናከርና ራሱን መግለጽ የሚችለው። ይህም ማለት ፣ ማምረት ፣ የንግድ ልውውጥ ማድረግና የሀብት ክፍፍል እንደ ኢኮኖሚና ህብረተሰብአዊ ዕድገት ደረጃዎች አንድ ላይ ተያይዘው የሚሄዱ ናቸው። የስራ ክፍፍል አስፈላጊነት ግልጽ የሆነበት ምክንያት ፣ ግለሰብም ሆነ በቤተሰብ የተደራጀ የሚፈልገውን ነገር ሁሉ ብቻውን ማምረት ስለማይችል የግዴታ በህብረተሰብአዊ የስራ-ክፍፍል አማካይነት ፍላጎቱን ማሟላት ይችላል ከሚለው መሰረታዊ ሃሳብ በመነሳት ነው።

በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ የስራ ክፍፍል መኖር በጊዜና በቦታ የሚወሰን ነው። አንድን ምርት ለማምረት የተወሰነ የክንውን ጊዜ ያስፈልጋል። ምርቱም ከማምረቻው ቦታ ወደ ተጠቃሚው ለመድረስ የተወሰነ ርቀትን መጓዝ አለበት። ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ በፍጥነት ለመድረስ ባለው የግንኙነት መስመርና ዘዴ ይወሰናል። ይህ ጉዳይ የጊዜን ወሳኝነት ሲያመለክት ፣ ለንግድ ልውውጥ የግዴታ መለዋወጫ ቦታ ወይም ገበያ ያስፈልፋል።

በታሪክ ሂደት ባደገ የገበያ አማካይነት ብቻ ነው የዕቃዎች የርስ በርስ ልውውጥ ፣ ወይም ደግሞ ዕቃዎች በገንዘብ ሊለወጡ የሚችሉት። ስለዚህም የኢኮኖሚ ክንዋኔ በአንድ ቃል ሊተረጎም የሚችል ብቻ ሳይሆን ብዙ ነገሮችን ያጣመረ ነው። ኢኮኖሚ ማለት ንግድና የፍጆታ አጠቃቀም ብቻ አይደለም። ኢኮኖሚያዊ ክንውን ማለት ፣ማቴሪያላዊ ፣መንፈሳዊና ጥበባዊ ነው። ጥበባዊ የሚያሰኘው ፣ ማንኛውም ምርት ቆንጆና ጥራት ባለው መልክ መመረቱ ብቻ ሳይሆን ፣ ምርቱ የሚሸጥበት ቦታ ራሱ ጥበባዊ ወይም የሚያምር መሆን ስላለበት ነው። ይህ ደግሞ የባህል ዕድገት ነው። የነፃ-ገበያ እንደ ርዕዮተ-ዓለም ባሸናፊነት ከወጣበት ከ18ኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ የተያዘው ጉድ በነፃ ገበያ ሽፋን ስር የምርት ክንውን ጥራት እንዳይኖረው ማድረግ ብቻ ሳይሆን ፣ የሰውን ልጅ መንፈስ በነፃ ገበያ ሎጂክ ክልል ውስጥ በማሸከርከር ማንነቱን ስቶ የተዘረከረከ ኑሮ እንዲኖር ማድረግ ነው። ኢኮኖሚ የሚለው ጽንሰ-ሃሳብ መሰረታዊ ከሆኑት ባይሎጂካል ፣ፊዴዚካልና ኬሚካላዊ ክንውኖች ተነጥሎ በመታየቱና ፣ በተለይም ደግሞ ኢኮኖሚና የአንድ ህብረተሰብ ዕድገት ተነጥለው በመታየታቸው ፣ እንደ ኢትዮጵያ ያሉ ህብረተሰቦች ብዙም ሳያወጡ ሳያወርዱ የወሰዱትና ተግባራዊ ያደረጉት ጽንሰ-ሃሳብ መቀመጫ ውስጥ ሊከታቸው በቃ። ኢኮኖሚያዊ ክንዋኔን በሰላትና በቦታ ማየትና ከዚህም አንፃር ማሰላትና መተንተን ሲገባቸው በተወሰነና በጠባብ መሳሪያ ብቻ በመመራት ህብረተሰብአችን ተዘረክርኮ እንዲኖር ተገደደ።

የነፃ ገበያ የሚለው አሳሳችና ርዕዮተ-ዓለማዊ መፈክር ዋናው ዐላማ አንድን አገር ወይም ህብረተሰብ የንግድ እንቅስቃሴ የሚካሄድበት መድረክ አድርጎ ማየቱ ነው። በዚህም መሰረት የማንኛውም ህብረተሰብ ወይም ግለሰብ ዋናው ዓላማ ንግድ ማካሄድና ትርፍ ማትረፍ እንጂ ፣ አንድን ህብረተሰብ ጥበባዊ በሆነ መልክ ረጋ ባለ ሁኔታ መገንባት አይደለም። የማንኛውም ግለሰብ አስተሳሰብና መንፈስ በዚህ በሚያንቀጥጥጥ ስግብግብ በሚያደርግ እንዲሁም ደግሞ ህብረተሰብን በሚያዘረክርክ የነፃ ገበያ ሎጂክ ውስጥ ማሸከርከር ነው። መገበያየትና ገበያ መኖር የግዴታ ታሪካዊና የህብረተሰብ ዕድገት ውጤቶች ቢሆኑም ፣ ነፃ የሚለው መፈክር ብዙ ሰዎችንና ህብረተሰቦችን በማሳሳት በየአገሮቻቸው ውስጥ ያሉ የተፈጥሮ ህብቶችን በዝግታና በስርዐት እያወጡና እየለወጡ እንዳይጠቀሙ አግዷቸዋል። ስለዚህም ነፃ ገበያ የሚለው መፈክር ፣ ወደ ስግብግብነት የሚያመራ ብቻ ሳይሆን ፣ አንድን ህብረተሰብ የመራክቻ መድረክ የሚያደርግና በተለያዩ ህብረተሰቦችም መሀከል ጦርነትን የሚጋብዝ መፈክር ነው።

ስለሆነም ፣ በብዙ የአፍሪቃ አገሮችና በአገራችን የተወሰደውና ተግባራዊ የሆነው የነፃ ገበያ መፈክር አደገኛነቱ ፣ በዓለም አቀፋዊ የሰራ ክፍፍልና በስትራቴጂክ የጥራ-ህብቶች አስፈላጊነት መሰረት አገሮችን ህብረተሰብአዊ ዕሴቶች መገንባያና ህዝቦችም ህልማቸውን ተግባራዊ የሚያደርጉበት መድረክ መሆኑ ቀርቶ ወደ ጦር አውድማነት በመለወጥ ህዝቦችን እያተራመሰ ነው። በተለይም የቻይና ኢኮኖሚያዊና ሚሊታሪዊ ኃይልነት እየገፋ በመጣበት ወቅት ፣ በኔቶ የሚመራው ወራሪ ኃይል በአዳዲስ መሳሪያዎች እየታገዘ አገሮችን በአንድ በኩል በነፃ ንግድ ርዕዮተ-ዓለም ወጥሮ ይዞአቸዋል ፣ በሌላ ወገን ደግሞ የጦር መፋለሚያ መድረክ ወደ ማድረግ እያመራ ነው። በመሆኑም የነፃ ገበያ ከውስጥ እየሰረዘረና ህብረተሰብአችንን በማዘረክረክ ከውጭ ደግሞ እንድንወረር የሚጋብዝ አደገኛ ርዕዮተ-ዓለም ነው ማለት ነው።

እነ አዳም ስሚዝና ሪካርዶ መርካንታሊዝምን በመቃወም በአገሮች መሀከል የነፃ ገበያ መኖር ዕድገትን ያመጣል ብለው ሲያስተምሩ ፣ የነፃ ገበያ ከሁለት መቶ ዐመት በኋላ የሚያስከትለውን ጠንቅ አልታያቸውም ነበር። የዓለም ማህበረሰብም እንደዚህ እየተወሰሰበና የሰው ልጅም ዕድል በጥቂት መረን በለቀቁ ኃይሎች ፍዳውን ያያል ብለው አልገመቱም ነበር። ሁሉም ነገር ካለፍጥጫ በሰላምና በመግባባት በእኩልነት ደረጃ የሚካሄድ መስሎአቸው ነበር። ግሎባል ካፒታሊዝም በዚህ መልክ ተደራጅቶ የዓለምን ጥራ-ህብትና የንግድ እንቅስቃሴ መወሰኑ ብቻ ሳይሆን ፣ እንደ ዓለም ባንክ ፣ የዓለም የገንዘብ ፈንድና የዓለም የንግድ ድርጅት የጥቂት አገሮች መሳሪያ በመሆን እንደዚህ ዐይነት ዓለም አቀፋዊ የህብረተሰብ መመስቃቃልና ጦርነቶች ይከሰታሉ ብለው በፍጹም አልገመቱም ነበር። በማርክሲዝም ዳስ ካፒታል ቲዎሪ የታነፁት እነ ሮዛ ሎክሰምበርግ ግን ጦርነት የዚህ ዐይነቱ ልቅ ዓለም አቀፋዊ ካፒታሊዝም ሂደትና በሞኖፖል ደረጃ መዋቀር ክስተቶች መሆናቸውን በሚገባ ጠቁመዋል። በተጨማሪም ፣ የምርት ክንውን ዓለም አቀፋዊ ባህርይ ሲይዝ እዚህና እዚያ የሚተከሉት ተቀጣይ ኢንዱስትሪዎች የተስተካከለ ዕድገትን ለማምጣት እንደማይችሉ አስተምረዋል። ምክንያቱም እንደዚህ ዐይነቱ የግሎባል ካፒታሊዝም እንቅስቃሴ በርካሽ ዋጋ አምርቶ ብዙ ትርፍ ለማትረፍ ስለሆነ የአንድ አገር የውስጥ ገበያ አደገ አለአደገ ደንታው አይደለም። የሚተከሉት ኢንዱስትሪዎች ሀብት አባካኝ በመሆን ወደ ውስጥ በተለያዩ መስኮች ብቻ ሳይሆን ፣ በገጠርና በከተማ መሀከል ያለውን ዕድገት የሚያዛባ ይሆናል። ዛሬ በተለይም በብዙ የአፍሪቃ አገሮች ያለው ችግር ይህ ነው። የኢንዱስትሪ እንቅስቃሴዎች

በተወሰኑ ቦታዎች መካሄድ ከየቦታው የሰውን ኃይል እንዲመጥ አድርጓል። በከተማዎች በቀለሉ ስራ ማግኘት የማይችል የህብረተሰብ ክፍል ተፈጥሯል። በተጨማሪም ፣ የጥራት-ሀብቶችም መዘዘዝና ዛሬ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚራገፈው ቆሻሻ ምርት የዚህ ልቅ ካፒታሊዝም ዕድገትና ገበያዎችን የመቆጣጠር ውጤቶች ናቸው። ይህም ማለት ብዙ የሚያከራክሩና ፣ በብዙ ኢትዮጵያዎች ዘንድ ተቀባይነት ሊያገኙ የማይችሉ ኢኮኖሚያዊ ሂደቶች ቢኖሩም ፣ ያለው ሀቅ ግን የዓለም ገበያ ከፍተኛ ፍልሚያ የሚደረግበት የፍጥጫ መድረክ ነው። ብዙ ህጋዊ ነገሮች ቢደረደሩምና ሁሉም አገሮች ተቀብለዋል ቢሉምና በአኩልነት ላይ የተመሰረተ ቢመስልም ፣ በስተጀርባው የሚካሄደው ትግል ግን ደካማ አገሮችን ተዘግቶና ለህብረተሰብ የማያስፈልጉ ቆሻሻ የፍጆታ ዕቃዎች ማራገፊያ መድረክ ማድረግ ነው። የነፃ ገበያን ውስጣዊ ክንዋኔ ከዚህ ውጭ ማየት ስህተት ነው ማለት ነው። አንድንም ህብረተሰብ በነፃ ንግድ አማካይነት መለወጥ ይቻላል የሚለው መፈክር ሊሰራ የማይችለው ከግሎባል ካፒታሊዝም ውስጣዊ ሎጂክ በመነሳት ብቻ ሳይሆን ፣ በየአገሮች የተተክሉት የአገዛዝ መዋቅሮችና ከውጭው ዓለም ጋር በሺህ ድሮች መተሳሰር ወደ ውስጥ በሳይንስና በቴክኖሎጂ ላይ የተመሰረተ ዕውነተኛ ህብረተሰብአዊ ሀብት ለመፍጠር ስለማያመቹ ነው።

በነፃ ገበያና በካፒታሊዝም መሀከል ያለው ልዩነት

ብዙ ጊዜ ስለ ነፃ ገበያ ሲወራ ሁሉም ነገር በጠያቂና በአቅራቢ የሚደነገግበት መድረክ እንደሆነ ነው። ሁሉም እንደ አስተዋጽኦው የየራሱን ድርሻ የሚያገኝበት ነፃ መድረክ ነው። በደሞዝ ተቀጥሮ የሚሰራው እንደ ችሎታውና እንደ አስተዋጽኦው ሲያገኝ ፣ መሬትን የሚያከራይና ካፒታል ኑሮት ለመዋዕል-ነዋይ የሚያውለው በየበኩላቸው እንደ የአስተዋጽኦአቸው ድርሻ ይኖራቸዋል። በኒዎ-ክላሲካል ኢኮኖሚስቶች ዕምነት ሁሉም በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሳተፉት ኃይሎች የሚያገኙት ድርሻ የምርታማቸው ውጤት ነው። የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶች ፖለቲካል ኢኮኖሚክስ የሚለውን አነጋገር ሲቃወሙ ፣ የሚነሱበት የትንተና መነሻ የምርትን ሁኔታና መልሶ መለልሶ ማምረትን በመቃወም ነው። የጥራት ሀብቶች እንደልብ ስለማይገኙ በገበያ ወስጥ በሚደረገው ልውውጥ አማካይነት የጥራት ሀብቶች በጠያቂና በአቅራቢ ህግ መሰረት ተገቢ ቦታቸውን ያገኛሉ። በገበያ ላይ የሚሳተፉት ኃይሎች አርቀው የሚያስቡ ስለሆነ አስፈላጊውን ኢንፎርሜሽን በመስበሰብ ከፍተኛ ጥቅም ለማግኘት ይችላሉ። ስለሆነም በገበያ ውስጥ የሚሳተፉት ኃይሎች ዋና ዓላማ የራሱን ጥቅም ማሳደድ ብቻ ነው።

በዚህ መሰረት ፣ እነዚህ ሶስት ኃይሎች በጊዜና በቦታ የሚወሰኑ ሳይሆን ወይም ደግሞ በህብረተሰብ ዕድገት ታሪክ ውስጥ ከረገጁም ጊዜ ክንውን በኋላ የሚከሰቱ ሳይሆኑ እንደ ቋሚ ሆነው(given) የሚወሰዱ ናቸው። ውስጣዊ-ኃይል የሌለው ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ነው ማለት ነው። በውድድር አማካይነት የሚፈጠር የቴክኖሎጂ ምጥቀትና የኢንዱስትሪዎች ስብሰብና(Concentration of Capital) እንዲሁም ደግሞ ሀብት ከአንድ ዘርፍ ወደ ሌላ ቦታ መሸጋሸግ አይኖርም። ስለዚህም የገበያ ኢኮኖሚ የረገጁም ጊዜ የህብረተሰብአዊ ክንውንና ምሁራዊ የትግል ውጤት ሳይሆን ያለና የነበረ ነው። የኃይል አሰላለፍ ትግልም ውጤት አይደለም። ስለዚህም ፣ ህብረተሰብአዊ ሀብትም የሚፈጠረው አዳም ስሚዝ ወይም ጠቅላላው የክላሲካል ኢኮኖሚቶች እንደሚሰተምሩን ፣ በሰራተኛው የስራ ውጤት ሳይሆን ሁሉም ኃይሎች በሚያደርጉት አስተዋጽኦ ነው። በዚህም መሰረት የኒዎ-ክላሲካል ወይም ዛሬ ኒዎ-ሊበራል ተብሎ የሚታወቀው የኢኮኖሚ ዘርፍ ዕውነተኛ ህብረተሰብአዊ ሀብት በሰራተኛው መፈጠሩን አይቀበልም። የዕቃዎች ዋጋም በሰራተኛው አስተዋጽኦ የሚደነገግ ሳይሆን ፣ በአቅራቢና በጠያቂ መሀከል የሚወሰን ነው። በሌላ አነጋገር ፣ ለሰራተኛው የሚወጣው ቀጥተኛ ወጪና ለማሸኛቸው የሚወጣውና በየአመቱ የሚቀንሰው የማሸኛቸው ዋጋ ውጤት አይደለም የየዕቃዎች ዋጋ መተመኛ። የተቆጠበው የጥራት-ሀብት(Scarce resources) በተለያዩ መስኮች እንደየ አጠቃቀማቸው መሰማራትና ተግባራዊ መሆን እንዲሁም በጠያቂና በአቅራቢ አማካይነት ነው የአንድ ዕቃ ዋጋ የሚወሰነው።

በሌላ ወገን ግን የአዳም ስሚዝ የገበያ ኢኮኖሚ ቀስ በቀስ ከታች ወደ ላይ ያደገ ሲሆን ፣ በተወሰነ የሰነ-ምግባር ክልል ውስጥ መካሄድ ያለበት ነው። ይሁንና ግለሰብአዊ ድርጊት በረቀቀው ኃይሉ የቴክኖሎጂ ምጥቀትን ያስከትላል። በዚህም ምክንያት በኢኮኖሚው ውስጥ በተለያዩ መስኮች ሚዛናዊ ሁኔታ ይፈጠራል። የስራ ክፍፍል መኖር

ለህብረተሰብአዊ ሀብት መፈጠር አመቺ ሁኔታን ሲፈጥር ፣ ዕውነተኛ ህብረተሰብአዊ ሀብትን(Social Wealth) ሊፈጥር የሚችለው የሰራተኛው ጉልበት ብቻ ነው። ወይም በትክክለኛ አነጋገር Labour is the source of value በመሆኑም በተግባር ላይ የሚሰማራው ካፒታል የረዥም ጊዜ የሰራ ውጤት ወይም ደግሞ የተከማቸ የሰራ ውጤት ሀብት ነው። ይሁንና ፣ የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶችም ሆነ የእነ አዳም ስሚዝ አመለካከት በኢኮኖሚያዊ ዕድገትና ሀብት መሸጋሸግ የተነሳ ህብረተሰብአዊ ግጭት ይኖራል ብለው ከግምት ውስጥ አያስገቡም። በመሆኑም ሀብትን በሚቆጣጠሩና በሰራተኛው መሀከል ያለው ግንኙነት ተፈጥሮአዊ ክንውን ነው።

የካፒታሊዝም ትርጉም ዛሬ በሁሉም ዘንድ በጽንሰ-ሃሳብ ደረጃ ተቀባይነት ቢያገኝም ፣ በአንድ በኩል የታሪክና የህብረተሰብ ዕድገት ውጤት ሲሆን ፣ በሌላ ወገን ደግሞ የተወሰነ ህብረተሰብአዊ ግንኙነትን የሚያመለክት ኢኮኖሚያዊ ስርዓት ነው። ህብረተሰብአዊ ግንኙነት የሚለው በኢኮኖሚው ውስጥ በሚሳተፉ ኃይሎች መሀከል አኩልነት እንደሌለ ያመለክታል። ስለሆነም ፣ የወዝ አደሩ ጉልበት ልክ እንደ ማንኛውም ዕቃ በገበያ ላይ የሚሸጥና የሚለወጥ ሲሆን ፣ ተቀጥሮ የሚሰራው ሰራተኛ ዕውነተኛ ዋጋን(Value) ፈጣሪ ብቻ ሳይሆን ለራሱ ኑሮ ከሚያሰፈልገው ሰዓት በላይ በመሰራት የጠቅላላውን የካፒታሊዝምን ዕድገት ወሳኝ ነው። ይህ ትርፍ የሰራ ሰዓት(Surplus Value) የትርፍ ምንጭ ብቻ ሳይሆን የወለደና የመሬት ኪራይ ምንጭም በመሆን በተለያዩ በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሳተፉትን ኃይሎች ሀብትና ገቢ ይወስናል። መልሶ መለልሶ ኢንቪስት ማድረግም ሊወሰን የሚችለውም በወዝ አደሩ ተጨማሪ የሰራ ሰዓት ውጤት ነው። በማርክስ አባባል ፣ ካፒታሊዝም ከተራ ሸቀጣ ሸቀጥ ወደ ተወሳሰበ የአመራረት ዘዴ በመሸጋገር የኢንዱስትሪ ሀብት በአግዳሚ(Horizontal) ሆነ ከታች ወደ ላይ(Vertical) በመሸጋሸግ ጣብቶ በተወሰነ የኢንዱስትሪ ዘርፍ በመከማቸት የግዴታ ከባንክ ካፒታል ጋር አየተቆላለፈ ይመጣል። ስለሆነም ፣ ይህ ዐይነቱ ካፒታሊዝም ትናንሾችን በመጨረሻ ፣ ወድድሩ በትናንሽ ካፒታሊስቶች መሀከል መሆኑ ቀርቶ ጥቂት ገበያውን በሚቆጣጠሩ ሞኖፖሊስቶች መሀከል ይሆናል ይላል። ይህ የውስጠ-ኃይል ክንውን(dynamic process) የግዴታ በየጊዜው ለሚከሰት የኢኮኖሚው ቀውስ ምክንያት ይሆናል። ምክንያቱም ፣ የቴክኖሎጂዎች ምጥቀትና ክምችት የሰራተኛውን መጠን እንዲቀንስ ሲያደርግ ፣ በዚያውም መጠን የሚበዘበዘው የሰው ኃይል ይቀንሳል። ይህ ሁኔታ ቋሚውን ካፒታል(fixed capital) ስለሚያሳድገው ፣ በቋሚው ካፒታልና በሰራተኛው(Variable Capital) መሀከል ያለው መዛባት ከፍ አያለ ይሄዳል። በዚያው መጠንም የትርፍ መጠን(The rate of profit) ይቀንሳል ይላል። የትርፍ መጠንም ሲቀንስ ካፒታሊስቶች ኢንቪስት ከማድረግ ይቆጠባሉ ፣ ወይም ሌላ ዐይነት ውድድር በመፍጠር ወደ ተወሳሰበና ጥልቀት(Capital deepening or rationalization) ወዳለው ቴክኖሎጂ በማምራት የጠቅላላውን የምርት ክንውን ዋጋ በመቀነስ ትርፍ የሚያካብቱ ስለሚመስላቸው የሰራተኛውን የመደራደር ኃይል ይቀንሳሉ። ይህ ዐይነቱ ቴክኖሎጂዎች ምጥቀትና የሀብት ክምችት ወደ አንድ አቅጣጫ ሲያዘነብል ፣ የኢንዱስትሪዎች በባንክ ካፒታል ላይ መመካት ከፍ አያለ ይመጣል። ይህም ሁኔታ ለህብረተሰብአዊ ግጭት ምክንያት ሊሆን ይችላል ይላል። የትርፍ መቀነስ ፣ በቀላሉ ገዢ የማያገኝ ምርት መከማቸትና የሰፊው ህዝብ የመግዛት ኃይል መቀነስ ለካፒታሊዝም ቀውስ ዐይነተኛ ምክንያቶች ሲሆኑ ፣ ይህን ዐይነቱን ቀውስ ጋብ ማድረግ የሚቻለው በተከታታይ ከባንክ በሚገኝ ብድርና ይህንን ለዕቃዎች ግዢ በማዋል ነው። በሌላ አነጋገር ፣ ብድር ለካፒታሊዝም ዕድገትና የዕቃዎች መሸከርከር ወሳኝ ሚናን ይጫወታል ማለት ነው።።

በዚህም ምክንያት የፊናንስ ካፒታል ከፍተኛ ቦታን በመያዝ ፣ የገንዘብ ዕድገት ከዕቃ ባህርይ(Commodity Character) በመለቀቅ የብድር ገንዘብ ወይም ክሬዲት ገንዘብና በልዩ ልዩ መልክ የሚከሰቱ የገንዘብ ዐይነቶች ለስርዐቱ ምጥቀትና ስፋት ሊሰጡት ቻሉ። የዕቃዎችም መሸከርከር በኢኮኖሚው ውስጥ በሚሸከረከረውና በክሬዲት መልክ በሚገኘው ገንዘብ አማካይነት ነው ሊወሰን የሚችለው። በዚህም ምክንያት ገንዘብ በካፒታሊስት ኢኮኖሚ ውስጥ ልዩ ህብረተሰብአዊ ኃይል በመሆን ዛሬንና ነገን የሚያገናኝ መሳሪያ ነው። ባጭሩ ፣ የካፒታሊስት ኢኮኖሚ በጣም ፈጣን የሆነውን ያህል በሰዎች ላይ የሚኖረው ጭነት ከባድ ከመሆኑ የተነሳ በቀጥታ ከሚታይ ህብረተሰብአዊ ግጭት በማለፍ ወደ ህሊና ቀውስ እንዲያመራ ያደርጋል። የሰዎች የማሰብ ኃይል ከቴክኖሎጂያዊ ምጥቀት ጋር ሊጓዝ አይችልም ማለት ነው።

በኒዎ-ሊበራልና በማርክሲስቶች መሀከል የካፒታሊዝምን ውስጣዊ ዕድገትና ውስጠ-ኃይል በሚመለከት ይህን የመሰለ ልዩነት ሲኖር ፣ ሁለቱም ምሁራዊ እንቅስቃሴዎች ስለ አንድ ነገር አያወሩ ፣ የአተናተን ዘዴያቸው ግን በፍጹም ይለያል። በኒዎ-ሊበራል

ኢኮኖሚስቶች ዕምነት ፣ የገበያ ኢኮኖሚ እድገት በሰዎች ባህርይ የሚወሰን ሲሆን ባህርያቸውን በልዩ ልዩ ዘዴ መቀየር(manipulate) ይቻላል። ስለሆነም የትንተናው ዘዴ ከባህርያቸውና ከፍጆታ አጠቃቀማቸው ጋር የተያያዘ ነው። በመሆኑም በስርዐቱ ውስጥ የሚከሰተው ቀውስ ከውስጥ በሚፈጠር የውስጡ-ኃይል ክንዋኔ ሳይሆን ፣ የውጭው ኃይል በሚፈጥረው ያልተጠበቀ ምክንያት ነው።

ኒዎ-ሊበራሊዝም የሚለውን ጽንሰ-ሃሳብ ከካፒታሊስት ዕድገት ጋር አያይዞ መመለስ ይቻላል። በመጀመሪያ ግን ቀደም ብለው ካለኒዎ-ሊበራሊዝም መፍትሄ ሊኖር አይችልም ብለው ሽንጣቸውን ገትረው የሚታገሉ ኃይሎች ያራግቡ የነበረውን እየወነጀሉና የግዴታ ኢኮኖሚው ቁጥጥርና አርቆ-አሳቢነት ያስፈልገዋል እያሉ እየወተወቱ ነው። ባጭሩ ግን ኒዎ-ሊበራሊዝም የመንገስትን ጣልቃ ገብነት ሲቃወም ፣ ኢኮኖሚው በውስጣዊ ኃይሎች ራሱን በራሱ የሚያስተካክል ነው። በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሳተፉ ኃሎች በሙሉ የታሪክ ክስተት ሳይሆኑ የተሰጡ እንደመሆናቸው መጠን ፣ የነዚህ ተመጥኖና ሳይመጠን መኖር ጠቅላላውን የጥራት-ሀብት በተለያዩ ዘርፎች ዘንድ መከፋፈልንና ለምርት ክንውን መዋልን ይወስናል ይላል። በኒዎ-ሊበራሊስቶች ዕምነት ማንኛውም የሞነተሪ ወይም የገንዘብ እንቅስቃሴ ወሳኝ ሚናን ይጫወታል። የገንዘቡም መጠንና እንቅስቃሴ በወለድና በፊትካል ፖሊሲ አማካይነት መስተካከል አለበት። የገበያ ወለድ(Interest rate) ከፍ በሚልበት ጊዜ በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሸከረከረውም ገንዘብ ዝግ ይላል ወይም ይቀንሳል። በዚህም ምክንያት በዕቃዎች ዋጋ ላይ ተጽዕኖ ይኖረዋል። ምክንያቱም በኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶች ዕምነት የገንዘብ መጠን ነው የዕቃዎችን ዋጋ ሊወስን የሚችለው። ይሁንና ግን በካፒታሊዝም ውስጡ-ኃይል የተነሳ በአንድ ኢኮኖሚ ውስጥ የሚሸከረከረው ገንዘብ በባንክ አማካይነት ብቻ የሚወሰን መሆኑ ቀርቶ እንደ ኢንፎርሜሽን(Financial intermediaries) በመሳሰሉትም ኢንስቲትሽኖች የሚወሰን ነው። ከዚህ በተረፈ ከአንድ ዐመት በፊት የፊናንስ ቀውስ ከመከሰቱ በፊት የነበረው ዕምነት ማንኛውም በመንግስት የሚካሄድ የፊትካል ፖሊሲ ዘር ዘር በኢኮኖሚ ውስጥ የሚሸከረከረውን የገንዘብ መጠን ያበዛዋል ፣ የዋጋ ግዥበትም ያስከትላል ብለው የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶች ያምኑ ነበር። በዚህም ምክንያት በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሸከረከረው የገንዘብ ብዛት የተወሰነ መጠን ይዞ መንዝ ሲኖርበት በኢኮኖሚው ውስጥ በሚመረተው ምርትና በጠቅላላው የገንዘብ መጠን ሚዛናዊ ሁኔታ ይፈጠራል ይላሉ። የካፒታሊዝም ዲይናሚክም ግን በዚህ መልክ የሚሰራ አይደለም። የውስጡ-ኃይሉ መፍጠንና ማደግ የግዴታ ከባንክ በተለያዩ መልክ ወደ ኢኮኖሚው ውስጥ የሚፈሰውና ከባንክ ውጭ ባሉ ኢንስቲትሽኖች አማካይነት ወደ ኢኮኖሚው ውስጥ የሚፈሰው ገንዘብ ፣ የገንዘብን ከዕቃዎች ምርት በላይ መሸከርከርን ያስከትላል። ይህ ማለት ግን ግዥበት ይከሰታል ማለት አይደለም። ይህ ቢሆን ኑሮ ከአንድ ዐመት ጀምሮ ኢኮኖሚውን ከገባበት ቀውስ ለማዳን የተወሰዱት የወለድ ቅንሳና የፊትካል ፖሊሲዎች ከፍተኛ ግዥበትን ባስከተሉ ነበር። በብዙ የኢንዱስትሪ አገሮች እንደምናየው ዕቃዎች በአጥፍ በመቀነስ እየተሸጡ እንደሆነ ነው። በሌላ ወገን ግን የገንዘብ ካፒታል እየተስፋፋ ሲመጣ ፣ ከተጨማሪው መዋዕለ-ነዋይ በመለቀቅ ራሱን የቻለ ልዩ የፊናንስ መስክ በመፍጠር ለካፒታሊዝም ልዩ ዐይነት የቀውስ ምክንያት ሊፈጥር ችሏል። በሌላ አነጋገር ፣ ለዛሬው ቀውስ ዋናው ተጠያቂ የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶች ሳይሆኑ ፣ ራሱ የካፒታሊዝም ውስጡ-ኃይል ለቀውሱ ዋና ምክንያት ነው። በተጨማሪም የሀብት በተወሰነ ቦታ መከማቸትና የሰፊው ህዝብ የመግዛት ኃይል መዳከምና በብድር ላይ መመካት ለኢኮኖሚው ቀውስ ዐይነተኛ ምክንያት ሆኗል። የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶችን ተጠያቂ የሚያደርጋቸው የካፒታሊዝምን ውስጣዊ ይዘትና ህግ በተሳሳተ መልክ ስለሚያስተምሩና ካፒታሊዝም ካልምንም መንግስታዊ ጣልቃ ገብነት ሊያደግና ሊስፋፋ ይችላል ብለው በመስበክ ነው። ስለሆነም ፣ ያለውን ተጨባጭ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ በማፈን ከተጨባጩ ሁኔታ በመረቅና አዳዲስ የሀብት መምጠጫ ሞዴሎች በመፍጠር የሀብት ሽግሽግ ከታች ወደ ላይ እንዲፈሰ በማድረግ የቀውሱን ሂደት አፋጥነውታል። በተለይም ከ1974 ዓ.ም ጀምሮ የተከሰተውን የፊናንስ ካፒታል ከተጨባጩ ኢኮኖሚ ቀስ በቀስ እየተነጠለ መምጣትና ራሱን የቻለ ዘርፍ ሆኖ ማደግና መስፋፋት ከካፒታሊዝም ዲይናሚክም ጋር ሊታይ የሚችል ትክክለኛ አተናተን ነው። ስለዚህም ስለ ኒዎ-ሊበራሊዝም ተጠያቂነት ሲወራ ከጠቅላላው የካፒታሊዝም የውስጡ-ኃይል ነጥሎ ማየት በፍጹም ስህተት ነው።

ካፒታሊዝም ሊታለፍ የማይችለው ስርዓት ?

ስለካፒታሊዝም አንድ ስርዓት አስፈላጊነት በምናወራበት ወይም በምንጽፍበት ጊዜ ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በመነሳት አንጂ በሌላ አገር አንደዚህ ዐይነት ስርዓት ተግባራዊ ስለሆነ እኛም የግዴታ መውሰድ አለብን ከሚለው በመነሳት አይደለም። አንደዚህ ብለን ከመሰበካችን በፊት ባለፈው ጽሁፌ ላይ ለማሳየት አንደኛውን የአገራችንን ማቴሪያላዊ ሁኔታና የሰውን አስተሳሰብ እንዲሁም ደግሞ ውስጠ-ኃይሉ ጠንካራ የሆነ የህብረተሰብ ኃይል መኖርና አለመኖርን መመርመር ያስፈልጋል።

በኛ አገር የተፈጸመው ትልቁ ወንጀል ካፒታሊዝምን ሁለንታዊ የሆነ ስርዓትና የረዥም ጊዜ የህብረተሰብና የታሪክ ሂደት ውጤት አድርጎ ለመቀበል አለመቻል ነው። በብዙ ሺህ መጽሀፎች እንደተረጋገጠው ዛሬ በምዕራቡ ዓለም የበላይነትን የተቀዳጀው የካፒታሊዝም ስርዓት ልዩና በአውሮፓ ብቻ የታየ ነው። በሌሎች ህብረተሰቦች ውስጥ በዚህ መልክ የተካሄደ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ በፍጹም አልታየም። የታሪክ አጋጣሚዎችና በውስጥ የሰፈነው ስርዓት ከውጭ በመጣ የዕቃና የባህል ልውውጥ ግጭት የግዴታ ከውስጥ የአመራረትንና የአስተሳሰብን ለውጥ አስከትሏል። በብዙ የምዕራብ አውሮፓ አገሮች የተካሄደው ፤ በተለይም ገበሬውን ከመሬቱ ማፈናቀልና ለኢንዱስትሪ የሚሆን ጥሬ ሀብት ማስፋፋት የግዴታ ለካፒታሊዝም ዕድገት ዐይነተኛ ምክንያት ሆኗል። ወደ ውስጥ የተፈጠረው የህብረተሰብ አወቃቀርና ሊቀጠር የተዘጋጀ ኃይል መኖርና ራሱንም መሸጥ የተገደደው ሰራተኛ በአንድ በኩል ፤ በሌላ ወገን ደግሞ ወደ ውጭ ብዙ የሰሰተኛውን ዓለም አገሮች አስገድዶ ጥሬ-ሀብት አምራች ማድረግ ለምዕራቡ ካፒታሊዝም ዕድገት በቂ ምክንያት ሆኗል ማለት ይቻላል። የግል ሀብት መኖር ለካፒታሊዝም ማደግ አንድ አንድ ምክንያት ሊወሰድ ቢችልም ፤ ዋናው ምክንያት ግን የዚህ ኢንሱቲቲዥናዊ መሆንና የሀብት ክምችት ምንጭ የሆነው የሰራተኛው ህብረተሰብ ሰጥ-ለጥ ብሎ መሰራት ለአጠቃላይ የካፒታሊስት ክምችት መንገድ ከፍቷል ማለት ይቻላል። እጅግ የተወሰነውን የካፒታሊዝምን ሂደትና እዚህ አጭር ጽሁፍ ላይ ማቅረብ የማይቻለውን ሳይተነትኑ የግዴታ ካፒታሊዝም ያስፈልገናል እያሉ መሰበክ ትልቅ ወንጀል ነው። በሌላ ወገን ግን ይህንን እየሰበኩ በብዙ የሰሰተኛው ዓለም አገሮች የተካሄዱትና በገበያ ስም ተግባራዊ የሆኑትን ፖሊሲዎች ለተመለከተ በካፒታሊዝም ስም ትልቅ ወንጀል እንደተሰራ ማየት ይቻላል።

ይህ ከላይ የተተነተነው መሰረታዊው የካፒታሊስት ቅድመ-ሁኔታ ሲሆን ፤ በምዕራብ አውሮፓ በዕውቅ የተወሰዱት ወደ ውስጥ ፤ የውስጥ ገበያን ማዳበርና ማስፋፋት መሳሪያዎች ለካፒታሊዝም ዕድገት ዕምርታን ሰጥተውታል። በመጀመሪያ ፤ በማደግ ላይ ይገኙ የነበሩትን ኢንዱስትሪዎች ከውጭ በሚመጡ ተመሳሳይ ምርቶች እንዳይመቱ በከፍተኛ የግምራክ ቀረጥ አማካይነት መከላከል ተገቢ ነበር። በሁለተኛ ደረጃ ፤ ወደ ውጭ የሚላከውን ምርት በጥራት በማሳደግ ወደ ውስጥ የወርቅን ክምችት ከፍ ማድረግ ነበር። በጊዜው ወርቅ የሀብት ክምችት መሳሪያ ብቻ ሳይሆን በኢኮኖሚው ውስጥ የሚሸከረከረው ገንዘብ ወደ ውጭ በሚወጣና ወደ ውስጥ በሚገባው የወርቅ መጠን እየተደገፈ የሚወሰንና የሚሸከረከር ነበር። ሰሰተኛ ፤ የነቁ ኃይሎችን መርዳት ዋናው የኢኮኖሚ ፖሊሲ መሳሪያ ነበር። በዚህም አማካይነት አዲስ ኢኮኖሚያዊ ኃይል ብቅ ሊልና የራሱን ጥቅም ለማስጠበቅ ችሏል። በእነዚህ ዕውቅ የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች አማካይነት ብቻ ጠቅላላው የኢኮኖሚ አወቃቀር ከተተበተበት ሰንሰለት መፈታትና ለአዳዲስ ኃይሎች ለፈጠራ በር እየከፈተ ሊመጣ ችሏል። ይህ ቅድመ-ሁኔታ ባይኖር ኑሮ የአን አዳም ስሚዝ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ተግባራዊ ሊሆን በፍጹም አይችልም ነበር። ስለዚህ የራሱን ህይወት ለማቆየት ከሰማንያ በመቶ በላይ በሚቆጠረው ህዝብና በተሰበሰበው ኢኮኖሚ መሰክ እዚህና እዚያ የሚመረተው ውስጣዊ ግንኙነት የሌለው የአገራችን ኢኮኖሚ መልክ ሊይዝ የሚችለው ከሞላ ጎደል ላይ በተዘረዘረው የኢኮኖሚ ፖሊሲ ዐይነት ብቻ ነው።

ከላይኛው አጭር ትንተና ስንሳ የግዴታ የመርካንትሊስትን የኢኮኖሚ ፖሊሲን መከተል ይኖርብናል ማለት ነው። አንደኛ ፤ ለሰፊው ህዝብ የማይጠቅሙና ሰፊው ህዝብ ገዝቶ ሊጠቀምባቸው የማይችላቸውን የፍጆታ ዕቃዎች አይ እንዳሉ ማገድ ወይም ደገሞ ቀረጣቸውን በብዙ መቶ ፐርሰንት ከፍ በማድረግ እንዳይገቡ ማገድ ያስፈልጋል። በዚህ አማካይነት የሚተርፈውን ካረንሲ ለማሸን መግዢያ ማዋል ይቻላል። በሁለተኛ ደረጃ ፤ አገር ቤት ውስጥ የሚመረቱ ምርቶች በተመሳሳይ ምርት እንዳይዳከሙ እንደዚሁ የዕገዳ ፖሊሲ መከተል ሊታለፍ የማይችል ፖሊሲ ነው። በሶስተኛ ደረጃ ፤ ወደ ውጭ የሚወጣና የሚገባን ካረንሲ በመንግሥት ቁጥጥር ስር በማዋል ኢንቪስት ለሚያደርጉ እንደአስፈላጊነቱ መሸጥ። በአራተኛ ደረጃ ፤ የውጭ ከበርቴዎች አገር ውስጥ ኢንቪስት እንዲያደረጉ

የሚፈቀድላቸው በአንድ በኩል የሚተክሉት ኢንዱስትሪዎች አገር ውስጥ ለሚመረቱ የጥሬ ሀብትም ሆነ ሌሎች ምርቶች ገበያ ሲፈጥሩ ብቻ ነው። ከዚህም በላይ ፣ የተወሰነ የሶሻልና የአካባቢ ስታንደርድ የጠበቁ እንደሆነ ብቻ ነው። በተጨማሪም ፣ እንዴት ፣ ለማንኛ ምን እንደሚመረቱ በሚደረገው ውሳኔ ውስጥ የተማሩ ኢትዮጵያውያን ሊሳተፉ የሚችሉ ከሆነ ነው። ከዚህም በተረፈ ፣ በማንኛውም ኢንዱስትሪ ውስጥ ሆነ የአገልግሎት መስጫ መስክ ስራተኛው በሙያ ማህበር በየመስኩም ሆነ በአጠቃላይ የመደራጀት መብት እንዲኖረው ማድረግ አስፈላጊ ነው። እነዚህን ቅድመ-ሁኔታዎች ብቻ የተቀበለ ወይም የሚያሟላ ኢንቬስት ማድረግ ይችላል።

ስለአንድ ሀብተኛ ሰደገት በሚወራበት ጊዜ መነሳት ያለብን ከንጹህ የኢኮኖሚ ስሌት ብቻ ሳይሆን ሀብተኛውን ከሁሉም አቅጣጫ እንዴት ማሳደግ ይቻላል የሚለውንም ከግምት ውስጥ በማስገባት ነው። ኢኮኖሚ መሰረታዊ ጥያቄ ቢሆንም ፣ የተስተካከለ የኢኮኖሚ ዕድገት ሊኖር የሚችለው የባህልም ለውጥ ሲኖር ብቻ ነው። በአንድ በኩል የከተማዎች ጥበባዊ በሆነ መልክ መገንባት ፣ በሌላ ወገን ደግሞ በገጠርና በከተማ መሀከል የተዛባ ዕድገትና የባህል ልዩነት እንዳይኖር ማድረግ ለተስተካከለ ሀብተኛ ሰደገት አመቺ ሁኔታን ይፈጥራል። ወደ ተጨባጭ የአገራችን ሁኔታ ስንመጣ ሁኔታውን በሶስት አቅጣጫ መቀየስ ወይም መመልከት ያስፈልጋል። በመንግስት ደረጃ ሊወሰዱ የሚችሉ የኢንሱቲቲቭን ለውጦች ለኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ መሰረታዊና ቁልፍ ጉዳዮች ናቸው። በተጨማሪም ፣ የመንግስትን ሚና ከማዕከላዊ አገዛዝ ጀምሮ በአውራጃና በወረዳ እንዲሁም በሎካል ደረጃ በግልጽ ማሰፈር ለኢኮኖሚውም ሆነ ለሀብተኛ ሰደገት ለውጥ አመቺ ሁኔታን ይፈጥራል። በሁለተኛ ደረጃ ፣ በግል እንቅስቃሴ ሊሰሩ የሚችሉ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎችን በሃሳብና በዝቅተኛ ክሬዲት መርዳትና መደገፍ ለዕድገት አመቺን ሁኔታ ይፈጥራል። እዚህ ላይ ያልተገዛዘነ የግል ሀብት ሚናን በግልጽ ማስቀመጥ ያስፈልጋል። በአንድ በኩል በመሬት ላይ ሊኖር የሚችል የአጠቃቀም ዘዴና ራሱ ከበርቱ ነኝ የሚለው በራሱ ሀብት እየገዛ በሚተክለውና በኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ውስጥ በሚያሳትፈው የኢንዱስትሪ ሀብት መሀከል ያለውን ልዩነት በግልጽ ማስቀመጥ ከቀረጥና ከዋጋ ትመና አንፃር ሊወሰዱ የሚችሉ ሁኔታዎችን ማዘጋጀት ለዕድገት አመቺ ሁኔታን ይፈጥራል። በሶስተኛ ደረጃ ፣ በሀብተኛ ሰደገት ሊሰሩ የሚችሉ ስራዎችን በፊናንስ ስለ መደገምና ለረዥም ጊዜም ቋሚነት እንዲኖራቸው ማድረግ ዕድገትን ያፋጥናል። አንድ በኢኮኖሚ መጽሀፎች ውስጥ የሰፈረና ብዙ የሶስተኛውን ዓለም ህዝቦች ያሳሳተ የኢኮኖሚ አመለካከት አለ። ይኸውም ካፒታሊዝምን የየግለሰቦች ድርጊት ውጤት አድርጎ መውሰድ ነው። በታሪክ እንደታየው በአውሮፓ ውስጥ የተሰሩት ድልድዮች ፣ ካናሎች ፣ የገበያ ቦታዎችና ከተማዎች እንዲሁም ቤተ መንግስትና ካቴድራሎች በነፃ ገበያ አማካይነት ሳይሆን ሰፊውን ህዝብ በማንቀሳቀስና በማሰማራት ነው። ስለዚህም ፣ በኛም አገር ሰፊውን ህዝብ ለተለያዩ ሙያዎችና የሰራ መስኮች ማንቀሳቀስና ማሰማራት ሊታለፍ የማይችል ጉዳይ ነው። ካለሰፊው ህዝብ ተሳትፎ ሰፊ ያለ ሀብተኛ ሰደገት ሀብት መፍጠርና ጠንካራ ኢኮኖሚ መገንባት በፍጹም አይቻልም። ይህንን ለማድረግና የተትረፈረፈውን የሰው ኃይል ለመጠቀም ራሱን የቻለ ልዩ የገንዘብ ፈንድ መፍጠርና ፣ ልዩ ከሆነ የክሬዲት ሲስተም ጋር ማገናኘት ለኢኮኖሚው ልዩ ውስጣዊ-ኃይል ይሰጠዋል። ለዚህ ደግሞ ወሳኝ የፖለቲካ ጥያቄ መፈታት ሲኖርበት ፣ አገር ውስጥ ባለው ሀብትና መሳሪያ ተግምር መስራት ይቻላል። ዋናው ቁም ነገር ግን ከዚህ የሃሳብ ውዥንብርነት መለቀቅና ሳይወናበዱ ለአንድ ዓለማዊ ቆይታ መነሳት ነው። ለአገራችን የተወሳሰበ ችግር ያለው አማራጭ መፍትሄ ይህ ብቻ ነው።

ወደ መጨረሻው ጥያቄ ልምጣና ፣ የኔ ዕምነትና ትግል በግራና በቀኝ ተብሎ ሊወሰን የሚችል ዐይነት አቋም አይደለም። ከርዕዮተ-ዓለም ነፃ የሆነ በተለይም ደግሞ ዕውቀትን ያስቀደመ ሀብተኛ ሰደገት ትግል ብቻ አንድን ህዝብ የዕውነተኛ ነፃነት ባለቤት ያደርገዋል የሚል ዕምነት አለኝ። አንድ ህዝብ ዕውነተኛ ነፃነቱን ሊቀዳጅ የሚችለው ያለውን የተደበቀና ተፈጥሮአዊ የማሰብ ኃይል ሲጠቀም ብቻ ነው። ስራን ሳይንቅ ለሰራ በጋራ ታጥቆ ሲነሳ የሚኖርበትን የተከበረ አገር መመስረት ይችላል። ለዚህም ሃላፊነትን መረዳትና የተሰጠን ተግባር በስነ-ስርአት ማጠናቀቅ ለብሄራዊ ኢኮኖሚ ግንባታ እጅግ አስፈላጊ ነው። ለጊዜያዊ ጥቅም ተብሎ የሚካሄድ የችሶላ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ እጅግ አደገኛና ሀብተኛ ሰደገት የሚያባክን ነው። ስለዚህም ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ሰፊ ያለ መሆን አለበት። በአንድ መስክ ላይ የሚደረግ ኢኮኖሚያዊ ርብርብ አንድን ሀብተኛ ሰደገት ካለበት ሁኔታ በፍጹም ሊያወጣው አይችልም። ይህም ማለት ሰፊ ያለ የሰራ ክፍፍል መዳበር ለዕውነተኛ ሀብት መሰረታዊ መንገድ ነው። ከዚህ በተረፈ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ስትራቴጂያዊም መሆን አለበት። በኛም ሆነ በሌሎችም አፍሪቃ አገሮች ያለው ችግር ኢኮኖሚያዊ ዕድገት አንድ ሀብተኛ ሰደገት ከፍተኛ አደጋ ውስጥ በሚወድቅበት ጊዜ ሊያወጣው ወይም ሊከላከው የሚችል አይደለም። በሌላ አነጋገር ፣ የመሬት መንቀጥቀጥ ቢኖር ፣ የውሃ ሙሉት ቢመጣ ፣ ቃጠሎ ቢፈጠርና ሌሎችም አገርንና ህዝብን ሊጎዱ

የሚችሉ አደጋዎች ቢፈጠሩ ህዝቡን ሊከላከሉም ሆነ ከአደጋ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሊያወጡት የሚችሉ መሳሪያዎችና ቁሳቁሶች የሉም። የአሳት አደጋ መኪናዎች ፣ ውሃ ከላይ ሆነው ሊረጨፍ የሚችሉ ሄሊኮፕተሮች ፣ የቆሽሽን ውሃ ቶሎ አጣርተው ለተጠቃሚው ሊያቀርቡ የሚችሉ ልዩ ልዩ መሳሪያዎች የሉም። የህክምና መሳሪያዎችን ብቻ ሳይሆን ከአገራችን ሁኔታ ጋር ሊሄዱ የሚችሉ ትናንሽና ትላልቅ ሆስፒታሎች እንደሉ የሉም። አስፈላጊውም መድሃኒት አይገኝም። ስለዚህም ህዝባችን ለከፍተኛ አደጋ የተጋለጠ ነው ማለት ነው። ስለ ኢኮኖሚ ግንባታ ስናወራ ከዚህ ስትራቴጂክ ሁኔታ መነሳት ያለብን ይመስለኛል። ይህንን ስናደርግ በእርግጥም ስለኢኮኖሚና ስለህብረተሰብ ዕድገት ማውራት እንችላለን ማለት ነው። በመሆኑም የኔ አቋም ከጠቅላላው ህዝብ አንፃር መታየት ያለበት ሲሆን ፣ የሰፊው ህዝብ መብት መጠበቅና በማንኛውም ዲሞክራሲያዊ ህይወት ተሳትፎ መካፈልን እንደመሰረታዊ ጉዳይ የሚመለከትና ለዚህም የሚታገል ነው። ለዚህ ሁሉ ስልጣኔ የሚለው መሰረታዊ ጽንሰ-ሃሳብ ጠቅላላውን የህብረተሰብ ክፍል ያካተተ ሆኖ መታየት እንዳለበት አምናለሁ። መልካም ንባብ !!

ፈቃዱ በቀለ

fekadubekele@gmx.de